

Тақырып: Қазақстандағы туризмнің даму мәселелері.

Берілген мәтінді оқып, сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Туризм және туризм индустриясы арасындағы айырмашылығын түсіндіріңіз.
2. Әр түрлі берілген туризм индустрия ұғымын түсіндіріңіз.
3. Туризм инфрақұрылымының дамуының нәтижесі қандай?
4. Туризмді дамыту үшін қандай мәселелерді әліде шешу керек?
5. Туризмнің даму кластері деген не? Мақсаты қандай?
6. Туризм индустриясының оң жақтарына сипаттама беріңіз.

Туристік индустрия

«Туризм және туризм индустриясы» терминінің анықтамасы жалпы қабылданғаннан бірнеше айырмашылығы бар. Олардың айырмашылығы теориялық бағыттың «Туризм» терминіне географиялық тұрғыдан және «Туризм индустриясы» терминіне экономикалық тұрғыдан қарау. Туризм – бұл саяхат, ал саяхат – ғасырлардан қалыптасқан түсінік, олар саяхатшы-географтармен жасалған географиялық ашылулар. Сондықтан туризм – бұл таза географиялық түсінік. «Туризм индустриясының» экономикалық мәні бар. Индустрия сөзі үлкен өнеркәсіп деген мағынаны білдіреді (латын тілі. «industria» — қызмет). «Туризм индустриясын» экономикалық тұрғыдан қарау бұл саланың масштабтылығы мен тиімділігіне аз капиталдың сиымдылығы және құйылған қаржының тез өтелуіне байланысты.

Туризм индустриясының анықтамалары:

1. Туризм индустриясы туризм қызметін сату және құруға маманданған қызмет көрсетуші мекемелермен мінезделеді немесе туристердің төлеу қабілеттілік сұранысын қанағаттандыруға мамандандырылған экономиканың бөлек саласы. (П.Г.Олдак)
2. Туризм индустриясы таза экономикалық категория болып табылады, яғни туризм индустриясы туризмнің шаруашылық деңгейін анықтайды. (С.Р.Ердаулетов)
3. Туризм индустриясы шаруашылық құрылымның дербес звеносы деп анықтады және кешенді салалар мен бөлімдерден құралған экономикалық жүйе, олардың функциялары демалыс және көңіл көтерудің барлық түріне қиын және әр түрлі сұранысты қанағаттандырумен шектеледі (И.В.Зорин, В.А.Квартальнов).
4. Туризм индустриясы – бұл табиғаттағы рекреациялық байлығына сүйенетін, сервис инфрақұрылымының барлық формалары кіретін демалу және көңіл көтеруге қоғамның сұранысын қанағаттандыратын қиын, шаруашылық, өндірістік және әлеуметтік қызметтің көпқырлы жүйесі. (экономикалық анықтағыш).
5. Туристік индустрия - туристерді орналастыру құралдарының, көліктің, қоғамдық тамақтандыру объектілерінің, ойын-сауық объектілері мен құралдарының, танымдық, сауықтыру, іскерлік, спорттық және өзге де мақсаттағы объектілердің, туристік қызметті жүзеге асыратын ұйымдардың, сондай-ақ экскурсиялық қызмет және гидтер (гид-аудармашылар) қызметін көрсететін ұйымдардың жиынтығы. (Қазақстан Республикасындағы туристік қызмет туралы заң, 4- бап Туристік индустрия)

Туристік индустриядағы қызмет көрсету түрлері:

1. турлар ұсыну жөніндегі қызмет көрсету;
2. тұратын орындар беру жөніндегі қызмет көрсету;
3. тамақтандыру жөніндегі қызмет көрсету;
4. ақпараттық, жарнамалық қызмет көрсету;
5. көлік қызметін көрсету;
6. ойын-сауық;
7. өзге де туристік қызмет көрсетулер.

Туризм инфрақұрылымының дамуы

Қазір туризм инфрақұрылымын дамытуға мемлекет тарапынан көп көңіл бөлініп, барлық жұмыс заң негізінде жүзеге асырылып жатыр. Соның нәтижесінде туристерге арнап қонақүйлер, сауықтыру нысандары мен басқа да қызмет көрсету мекемелерін салу және туризм индустриясына қаржы бөлу мәселесі оң шешіле бастады. Республикада туристерді орналастырудың 400 –дей нысаны (объекты) бар. Соның ішінде 239 қонақүй, 34 санаторий, 29 демалыс аймағы, 26 демалыс үйі, 17 туристік база, 13 сауықтыру лагері, 11 санаторий – профилакторий, 8 профилакторий жұмыс істейді.

Туризм инфрақұрылымының дамуы тек жылжымайтын мүліктерге ғана емес, сондай – ақ көлік қатынастары қызметімен де тығыз байланысты. Қазіргі таңда еліміз туристерді көліктің бірнеше түрімен тасымалдауға назар аударып отыр. Республика бойынша шетел туристерін тасымалдау мақсатында әуе, темір жол, автокөлік қатынастары іске қосылған. Шетелдің 6 әуе компаниясы жұмыс істейді.

Ал, экономикамыздың күретаымыры – темір жолға келсек, шетел туристерін елімізге жеткізу үшін бірнеше бағыттар іске қосылды. Солардың ішінде «Қазақстан темір жолы» ұлттық жолаушылар тасымалдау компаниясы туризм әкімшілігімен және «Тұран Азия» компаниясымен бірлесіп, «Жібек жолының маржаны» атты арнайы бағыт жобасын әзірлеген болатын. 2002 жылы оның алғашқы бағыты Алматы-Тараз-Шымкент-Самарқанд-Үргеніш-Бішкек-Рыбачье-Алматы қалалары бойынша жүзеге асты. Енді осы бағытты Тегеранға, одан әрі Бейжіңге дейін жалғастыру қолға алынды.

Туристерді автокөлікпен тасымалдау мәселесі де өзінің маңыздылығын ешқашан жоймақ емес. Қазіргі кезде біздің елдің автокөлік жолдары ірі туристік нысандарымызды шетелдермен байланыстырып отыр. Осы орайда көлік инфрақұрылымын одан әрі дамыту үшін әуе, автокөлік және темір жол нысандарының материалдық-техникалық базасын тиісті жабдықтармен қамтамасыз етті.

Туристік инфрақұрылым, оның менеджментін жақсарту саласында келімді – кетімді адамдарды сапалы азық – түлікпен, дәмді тағаммен қамтамасыз ету де жатады..

Тарихи және мәдени орталықтардың тағы бір ерекшелігі – олардың таяулы аймақтарға, өзен-көл жағалауларына жақын орналасуы. Сол себептен қазақтың көрікті табиғатын, саятшылық өнерін, балық аулау кәсібін этнографиялық жақтан әдептеу де туристік индустрияның табыс көзі болмақ. Маусымдық туризмге орай, қыстың күні таулы аймақтарда шаңғы тебу, ат шана, түйе шанамен қыдырыс жасау да қызықтың оқшау бір түрі ретінде бағаланбақ.

2001 жылдың 13 маусымында күшіне енген «Қазақстан Республикасындағы туристік қызмет туралы» Заңды басшылыққа және әлемдік туризм тәжірибелерін еске ала отырып, қазақ жеріндегі бұрынғы тазы (собака) жүгірту, құс салу, үкі асырау үрдісін, құрт, қызыл ірімшік қайнату, қазы айналдыру, қымыз ашытудың ұлттық технологиясын жолға салып, ретке келтіру қажет. Қазіргі шет ел туристерін өнеркәсіп шығарған өнімдер қызықтырмайды. Оларды еліміздің табиғи тән кәдесый және өткізілетін дәстүрлер мен салттар қызықтырады. Сондықтан тарихи және мәдени мұражайларға таяу ұзын жолдың бойында ұлт аспаптарында ойнаушыларды, ұлт дәмханаларын, ши, өрмек тоқу, тері илеу, күдері дайындау, қамшы өру, арқан есу, білезік, сақина соғу шеберлерін тұрақты орналастыру мәселесін шешу керек.

Тарихи мекен – жайлар ежелгі салт – дәстүрмен, этнографиялық айшықтармен тығыз байланысты болғандықтан, ғылыми қызметкерлер көмегімен қазақтың ежелгі көшін шет елдік туристерге тамашалау, «Қыз Жібек» жырындағы көш легін реконструкциялау ісін бір ізге салған жөн. Бұрынғы көші – қон дәстүрі де туристерді қызықтырмай қоймайды.

Кластер – бір – біріне жақын орналасқан, біріне – бірі байланысты, өзара шаруаларын толықтыра алатын, белгілі бір салаларда еңбек ететін кәсіпорындар мен ұйымдар тобы. Қолда бар мәліметтерге қарағанда, ел экономикасын дамытуға туристік кластер де қомақты үлес қоса алады, өйткені, бізде туризмнің мәдени – танымдық, экономикалық, іскерлік, сауықтыру бағыттарындағы түрлері де дамып келеді. «Маркетинг және талдау орталығы» мен америкалық «Austin Associates» және «Economic Competitiveness Group» компаниялары бірлесіп, Индустрия және сауда министрлігінің Сауда және туризм қызметін реттеу комитеті өкілдерінің қатысуымен туристік кластер жобасының алғашқы нұсқаның жасаған еді. Ал ел экономикасын кластерлік басқару туралы қабылданған жаңа жобаға келсек, оның негізгі мақсаты еліміздің өндеуші салаларын тұрақты түрде дамыта отырып, бәсекеге қабілеттігін арттыру шараларының жоспарын жасау болып табылады. Соның нәтижесінде жаңа жұмыс орындарын көбейтуге, өткеру нарығы неғұрлым қажетсінетін тауарларды экспортқа шығаруға, мұнай өндіруге тәуекелділікті азайтуға, елімізде дамыған салалық кластерлер қалыптастыруға қол жеткізу сияқты ауқымды міндеттер орындалуы тиіс.

Туризм индустриясының оң жақтары:

- ✓ ЖІӨ құрылымында туризмнен түскен табыстың өсуі; - аудандарда әлеуметтік инфрақұрылымның дамуы;
- ✓ туризмферасында жұмыс істейтіндердің өсуі;
- ✓ экономиканың басқа салаларымен бәсекелестіктің артуы; - аудандардың білім және ғылым потенциалының өсуі;

- ✓ агломерацияға антропогенді әсердің азаюы;
- ✓ инвестициялық бағдарламалардың тез өтелуі. Теріс жақтары:
- ✓ ЖІӨ құрамында табыстарды иррационалды үлестіру;
- ✓ өндірістік инфрақұрылымның кейбір салаларының стагнациясы;
- ✓ туризм индустриясына басқа экономика салаларының экономикалық бағыныштығы; - туризм индустриясында техникалық мамандандырылған кадрлардың азаюы;
- ✓ игерілмеген табиғи территорияларға антропогенді әсердің өсуі.

Пайдалған сілтемелер:

1. Туризм индустриясын дамыту проблемасына теориялық негіздеме. <http://malimeter.kz/turizm-industriyasyn-damytu-problemasyna-teoriyalik-negizdeme/>
2. Қазақстан Республикасындағы туристік қызмет туралы заң <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z010000211>
3. <http://bigox.kz/turizm-infrakurylymynyn-damuy-zhane-klasterlik-baskaru-kazakstannyn-shetelderge-nasixattaluy/> Туризм инфрақұрылымының дамуы және кластерлік басқару, Қазақстанның шетелдерге насихатталуы.
4. Мазбаев О.Б., Асубаев Б.К. Туризм және өлкетану негіздері Оқулық құралы Алматы 2010.